

ПРИЛОЗИ ПРАВНОЈ ИСТОРИЈИ МАНАСТИРА У ГРЧКИМ ОБЛАСТИМА ПОЗНОРИМСКОГ ЦАРСТВА У IV.—VI. ВЕКУ.*

I.

ПРЕСТАНАК ЧЛАНСТВА У МАНАСТИРСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ.

Најстарије монашке колоније у Египту у епоси пре Пахомија († 346/7) имале су изразито еремитску форму. Појединци су живели засебним, просторно одвојеним животом, а овај начин живота нашао је видљива израза у подизању изолираних ћелија, које су се једна од друге налазиле у мањој или већој удаљености. Једино дневна богослужења и празнична евхаристијска служба окупљали су све чланове на далеко разасутих монашких ћелија на заједнички састанак и претстављала су видљив моменат њихове заједнице¹. У оквиру ове велике духовне заједнице било је и ужих кругова чисто духовног карактера, које су сачињавали учитељ (διδάσκαλος) и његови ученици (μαθηταί). Велика заједница није имала своје видљиве духовне главе, а однос чланова ужих кругова према свом духовном оцу (ἄββας, πατήρ) оснивао се на искључиво добровољном потчињавању појединаца духовном вођству свог учитеља. Према томе како однос појединаца према учитељу тако и њихов међусобни однос није био никаквим правним нормама регулисан, него је био чисто моралне природе. Није дакле још постојала правна монашка организација, у оквиру које би права и дужности појединих чланова били тачно фиксирани. Постојао је неограничен индивидуализам у погледу начина живота², није било никакве принуде, тако да се сваки могао потпуно слободно у свом правцу развијати.

* Овај чланак стоји у органској вези са ранијим чланком публикованим у овом часопису год. III. (1928.) p. 181 sqq., где су наведени извори и литература којима сам се и за састав овог чланка послужило. Ова два чланка су део моје расправе: „Die rechtliche Stellung und Organisation der griechischen Klöster nach dem Justinianischen Recht“, од које је прва половина изашла у Byz. Ztschr. XXIX (1929) p. 6 sqq.

¹ Види пластичан опис у Palladii historia Lausiacae VII Nitria.

² Palladii hist. Laus. VII (ed. Butler II 25). ἡλθον εἰς τὸ ὄρος ἐκ τοῦ μέρους μεσημβρίας. ὃ ὄρει παράκειται ἡ πανέρημος παρατείνουσα ἕως Αἰδιοχίας καὶ τῶν Μαζίκων καὶ τῆς Μαυριανίας, ἐν ᾧ ὄρει οἰκοῦσι ἄνδρες ὡς πεντάκισχιλιοι, διαφόρους ἔχοντες πολιτείας, ἕκαστος ὡς δύναιται καὶ ὡς βούλεται ὡς ἐξέλαινα καὶ μόνον μένειν καὶ δεύτερον καὶ πολοστόν.

Битан момент у свету претстава најстаријих монаха био је идеал немања отаџбине на земљи и осећај да су на овом свету странци (*ξενιτεία, ξενία, ξενιτεύειν*)¹. Несталност боравишта, стално кретање и честе промене боравишта карактеришу овај начин живота. Најстарији монаси били су у овом погледу наследници старог апостолског начина живота. Овај облик монаштва најдуже се држао у Сирији, где је постојао још доста дуго времена после формирања и опћенитог усвајања новог облика монашког живота, који је био стављен на правну основу. Са остварењем новог облика монашког живота, који је почивао на основи јаче или слабије спровођене дисциплине, и који је сав живот заједнице, као целине, и њених чланова као и међусобне односе чланова скоро до најмањих појединости статутарним прописима нормирао², морао је ишчезнути и инсталијетет и место њега ступио је стабилитет (*stabilitas, unius loci habitatio*) са клаузуром као једно од најбитнијих начела новог, лавриотског и киновитског, монашког поретка. Овај стабилитет тј. доживотна везаност монаха за манастир, у коме је ступио у монашки чин, постала је касније саставни део обета, који се у познијим временима приликом примања у манастирску заједницу облигаторно полагао. У египатским манастирима препахомијанске епохе, чије је устројство показивало у главним начелима и тачкама знатне сличности са потањим устројством Пахомијевих манастира, па и у манастирима на територији цариградског и јерусалимског патријархата, не само лавриотским него и киновитским постојала је још могућност иступања из манастирске заједнице с одобрењем надлежног настојатеља³. Али ипак у погледу иступања из манастира постојала је између праксе једних и других манастира битна разлика, која се односила на саму сврху иступања: у споменутих египатским манастирима иступање из манастира

¹ Ср. Н. Frhr. v. Campenhausen, *Die asketische Heimmattlosigkeit im altkirchlichen und frühmittelalterlichen Mönchtum*. Tübingen (1930) p. 4 sqq.

² Ср. Пахомијева правила, чије су разне редакције сада најзгодније издане од Р. В. Albers-а под насловом „S. Pachomii Abbatis Tabennensis regulae monasticae“ Bonnæ 1923, а осим тога краћа и опширнија правила св. Василија Великог.

³ К. Holl, *Die Bedeutung der neueröffneten melitianischen Urkunden für die Kirchengeschichte*. Abg. der Preuss. Akad. der Wiss., Philos.-hist. Kl. 1925 III p. 27; у погледу цариградског и јерусалимског патријархата имамо из примера у житијима монаха V. и VI. века.

уз дозволу надлежног настојатеља сматрало се као акт разрешења дотичног монаха од свих обвеза према његовој дотадашњој манастирској заједници, како у сврху прелаза у другу једну манастирску заједницу или одласка у пустињу ради вођења усамљеничког живота, тако и у сврху напуштања монашког чина и сталежа; у манастирима пак цариградског и јерусалимског патријархата настојатељ је давао дозволу за иступање из манастира само у сврху прелаза у други манастир или потпуног повлачења у пустињу. Иступање из манастира без обзира на сврху истога чина има за последицу губитак права и престанак дужности, које је дотични монах у манастиру вршио. У посебним поглављима биће изложено иступање монаха из манастирске заједнице у сврху враћања у свет (сталеж мирјана) или иступање у прегнантном значењу, у сврху прелаза у други манастир и у сврху потпуног повлачења у пустињу.

§ 1. ИСТУПАЊЕ (У СВРХУ ВРАЋАЊА У РЕД МИРЈАНА).

Иступање је према одредбама статутарног, канонског и државног законодавства акт самовољног напуштања манастирске заједнице од стране једног члана њеног са намером, да се у исту више не врати и да изврши *restitutio in integrum* свог ранијег лаичког стања. Мотиви за стварање овако далекосежне одлуке могу бити разноврсне природе: лична неспособност да одговори великим и тешким захтевима монашког живота¹ непостојаност карактера и колебљивост у одлукама, помањкање самопоуздања, појава унутрашњих сумњи и губитак унутрашње равнотеже, превлађивање световних мисли и жеља као и чулних пожуда² те најзад разни спољашњи утицаји³. Када је била потпуно корена ухватила идеја, да монаштво представља доживотну везу сваког појединог члана монашког сталежа са Христом⁴, и да се та веза због светости њеног карактера не сме никаквим једностраним, самовољним актом повредити и нарушити, сматрала је црква за потребно да на IV. васељенском сабору у Халкидону донесе посебне законске санкције про-

¹ Vita s. Pachomii c. 58.

² Historia monachorum I c. 36 (ed. E. Preuschen sub. tit. Palladius und Rufinus. Glessen 1897).

³ Ibidem I c. 33.

⁴ Vita s. Sabbae c. 4 (ed. J. B. Cotelerius. Ecclesiae graecae monumenta III).

тив нарушавања ове везе (cap. 4. и 7.); најгрубље пак нарушење ове везе представљало је самовласно напуштање монашког чина и враћање у свет тј. у сталеж мирских људи¹. Како међутим црква, по свему изгледу, није успела да прибави важности споменутим својим законским мерама, била је римска држава у својству *advocatus-a ecclesiae* принуђена да у другој половини V. и првој половини VI. века донесе у наслону на канонско законодавство низ законских одредаба, које у хронолошком односу једна према другој показују тенденцију поступног поштрења санкција предвиђених за деликт напуштања монашког сталежа². У овим законским одредбама квалификује се иступање из манастирске заједнице и монашког сталежа као кажњив чин, који повлачи за собом разне казненоправне последице, које се диференцирају још и према томе, коме је сталежу дотични монах припадао пре ступања у монашки чин.

§ 2. ПРЕЛАЗ ИЗ ЈЕДНЕ МАНАСТИРСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У ДРУГУ.

Још пре него што је дошло до правног формирања монашких заједница, док су још постојале само заједнице учитеља (*διδάσκαλος, πατήρ*) и његових ученика (*μαθηταί*) искључиво моралне природе, била је уобичајена појава, да ученици из разних разлога напуштају свог учитеља и одлазе другом ком старијем монаху, који је због нарочите форме аскетског живота или због оригиналног става према цркви и свету дошао до великог угледа у круговима монаха. Нису били ретки ни обратни случајеви, да се монах учитељ, тежећи за што већом усамљеношћу, која једино омогућује пуну интензивност у себе повученог унутрашњег живота, преданог искључиво молитви и контемплацији, одвоји од својих ученика и повуче у најнеприступачнија места, пошто је претходно оспособио своје ученике, да могу самостално, без потребе савета и упутстава од његове

¹ О овој вези биће говора на другом месту. По овој вези носе монаси ове епохе и предикат *ισοβύτος*, док им се с обзиром на њихову породичну независност даје и предикат *ἄζυτοι*. У поређењу са тешкоћама живота у свету, специјално у породици, карактерише се монашки живот као *ὁ ἐλαφρὸς τοῦ Κυρίου ζυγός* (*Vita s. Pachomii cap. 59*).

² *Const. a. 471. Cod. Just. I 3, 29; const. a. 484. Cod. Just. I 3, 37; const. a. 531. Cod. Just. I 3, 52; const. a. 533. sive 534. Cod. Just. I 3, 54, 7; novv. Justin. 13 c. 4 (a. 535), 155 capp. 35 et 41 (a. 546)*

стране водити монашки живот у пустињи (анакоретски или еремитски живот).

Када су до тога времена само везама етичке природе повезане групе монаха трансформисале се у заједнице изразито правног карактера и када је живот монаха био регулисан дисциплинарно-правним нормама, тада је и питање прелаза из једне заједнице у другу добило друго значење, нарочито откада су поред момената и мотива чисто религиозне и аскетске природе почели да играју све одлучнију улогу мотиви црквенополитичке природе.

Црква је у интересу очувања унутрашњег мира и поретка била принуђена, да општеобвезним законом (cap. 4. Chal.) нормира стабилитет монаха да би онемогућила и спречила активно учешће монаха у црквенополитичким акцијама и елиминирала њихов утицај на масе, који је могао да доведе у опасност и авторитет црквене власти¹. Из сачуваних правила египатских манастира IV.—VI. века и на основу конкретних примера наведених у житијима монаха истог раздобља може се закључити, каква је пракса у том погледу владала у манастирима и како између појединих манастира нису у том предмету постојале никакве битније разлике. Најзад позноримска империја, која је одржање мира и доброг реда у цркви сматрала као неопходан предуслов за очување унутрашње равнотеже у држави и која је на основу дугог искуства могла тачно оценити штетан утицај верских и црквенополитичких спорова, раздора и немира на ток општег државног живота, сматрала је такођер за потребно да државним законодавством, ако не сасвим онемогући, што је у тадашњим приликама веома тешко било остварити, а оно бар што је више могуће отежа и ограничи честу појаву прелажења монаха из једног манастира у други.² Држава је мислила да ће ову своју интенцију моћи остварити постављањем норме, да иметак монаха, који напушта свој манастир у сврху прелаза у други, има остати у власништву манастира, у коме је ступио

¹ E. Stein, Geschichte des spätrömischen Reiches I. Wien 1928. p. 23 sqq.

² Nov. Justin. 13 c. (a. 535): *Εἰ δὲ ἀπολυτῶν τὸ μοναστήριον καθ' ὅπερ τὴν ἀσκησιν εἶχεν εἰς ἕτερον μεταβαίνοι μοναστήριον, καὶ οὕτω μὲν ἢ αὐτοῦ περιουσία μὲνέτω τε καὶ ἐκδικεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προτέρου μοναστηρίου, ἐνθα ἀποταξάμενος τοῦτο κατέλιπε; nov. Justin 155 c. 42 (a 546): *Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ ἴδιον μοναστήριον καὶ εἰς ἄλλο εἰσελθῆ, εἶτινα πράγματα ἐν τῷ καιρῷ καθ' ὃν τὸ μοναστήριον καταλέλοιπεν ἔχων φανεῖν, τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ ἐν φάρεξ ἀρχῆς εἰσῆλθε ταῦτα διαφέρειν κελδομεν.**

био у монашки чин, тако да је манастиру, у који монах намерава да пређе, била одузета могућност да дође у власништво и посед иметка односног брата а тиме је нестао један важан разлог за примање истог брата, јер је и код манастира ових времена постојала очигледна тенденција ка јачању свог економског положаја. Уједно се у споменутих законским одредбама настојатељи манастира директно позивају, да монахе, којима недостаје потребна постојаност и истрајност, не примају у своје манастире, док се надлежним епископима и генералним архимандритима манастирских провинција ставља у дужност, да употребе сва сретства у сврху искорењивања овог рђавог обичаја, који стоји у пуној опречности са начелом клаузуре, фиксираним у 4. канону халкидонског васељенског сабора.¹

Као мотиви за прелааз у други манастир наводе се у житијима диференције између монаха, који прелази, и водеће или друге које истакнуте личности у манастиру², опирање, да прихвати избор за настојатеља,³ тежња за савршенијом аскезом,⁴ божанска промисао,⁵ сталан пораст посета од разних личности, што је било од великог уштрба по вођење несметаног интензивног аскетског живота.⁶ Главни пак мотив била је код монаха овог раздобља јако развијена покретљивост и склоност ка честом мењању места боравка, о чему је било већ раније говора.

Прелааз из једног манастира у други могао је уследити противно начелу манастирског поретка самостално и самовласно без икаквих формалности, а могао је имати и карактер једног формално коректног црквеноправног акта, ако је извршен са претходним знањем и саизволом надлежног настојатеља.⁷ Као

¹ Non Justin. 13 c. 7 (a 535): Προσηκον δέ εστι, τοὺς εὐλαβεστάτους ἡγουμένους μὴ εἰσδέχεσθαι τὸν τοῦτο πράττοντα· ἀλήτης γὰρ ὁ τοιοῦτος βίος καὶ μοναχικῆς καρτερίας οὐδ' ὄλως ἔγγυς, οὐδὲ σταθερᾶς καὶ μονίμου ψυχῆς, ἀλλὰ περιφερομένης τε καὶ ἀλλοτῆ· ἀλλὰ ζήτουσας ἀπόδειξιν ἔχων, ὥστε καὶ τοῦτο καλοῦσουσιν οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι καὶ οἱ γε ἀρχιμανδρίται λεγόμενοι καὶ καλοῦμενοι, τὴν μοναχικὴν σεμνότητα κατὰ τοὺς θείους κανόνας φυλάττοντες.

² Callinici vita s. Hypatii edd. Seminarii Philologorum Bonnensis sodales. Lipsiae 1895. p. 20; 87.

³ Theodori encomion in s. Theodosium ed. Usener, Der hl. Theodosios. Leipzig 1890 p. 106-7.

⁴ Ibidem p. 14. τελειωτέροις τῆς ἀσκήσεως προσβαίνειν βουλόμενος πόνοις.

⁵ Ibidem p. 14.

⁶ Cyrilli Skythopolitani vita s. Abraamii ed. Grégoire, Revue de l'Instruction publique en Belgique t. 49, 5e livr. (1906) p. 284 sq.

⁷ Право отпуштања из везе манастирске заједнице у сврху прелаза у другу вршио је настојатељ те је према том акт прелаза, извршен под

посебан случај ваља истаћи прелаз монаха из једног манастира у други у сврху преузимања управе овог другог манастира, а на молбу братства дотичног манастира или на позив епископа, на чијем се подручју манастир налази, или личности која је ктитор манастира.

Прелаз монаха из једног у други манастир није везан за одобрење надлежног епископа, као што истом не припада право премештања монаха из једног манастира у други. Из материјала, који се односи на историју овога времена, не може се констатовати ниједан конкретан пример вршења оваквога права по епископу.

Прелазом губи монах права и разрешава се дужности у старом манастиру, а стиче права и преузима дужности у новом манастиру према одредбама истог манастира. У житијима монаха не спомиње се ништа да ли се о акту прелаза саставља писмен протокол и да ли манастир, из кога брат иступа, шаље манастиру у који исти брат прелази, писмен извештај о прелазу те да ли тај извештај садржи и податке који се односе на верско и морално расположење тога брата. Како установа *συστατικά ἐπιτολά*¹ тако и државне законске одредбе о имовноправним дејствима прелаза² изгледа да дају оправдања за претпоставку, да је предузимано писмено фиксирање акта прелаза, јер имовинска супстанција монаха који прелази у други манастир, а која је у смислу цитираних норми дефинитивно прелазила у својину манастира, који напушта, морала је несумњиво формално бити инкорпорирана манастирском инвентару и акт инкорпорације евидентиран.

овим правним условом, био формално коректан. Настојатељ манастира, у који дотични монах жели прећи, добијао је тиме формално-правну подлогу за диспозицију гледе пријема у свој манастир дотичне личности. Законске одредбе цара Јустинијама у пов. 13 с. 7 и пов. 155 с. 42 не садрже апсолутну забрану прелаза, него је њихова сврха, да прелаз што више ограниче; примена ограничавања прелаза остављена је нахођењу настојатеља и његових претпостављених црквених власти, а ово се ограничавање могло вршити ускраћивањем отпуста из једне и ускраћивањем пријема у другу манастирску заједницу.

¹ *Ἐπιτολά συστατικά* или *κανονικά* = *γράμματα ἐπισκόπων, συστατικά, κανονικά* = *συστατικά*. Види о овој установи *canon. apost. 13, Antioch. 8 и 11, Sard. 9, Gangr. 41 и Chalc. 13.*

² *Novv. Justin. 13 с. 7 et. 155 с. 42. Cf. A. Knecht, System des justinianischen Kirchenvermögensrechtes, Stuttgart 1905. p. 62 sq.*

§ 3. ИСТУПАЊЕ ИЗ МАНАСТИРА У СВРХУ ПОТПУНОГ ПОВЛАЧЕЊА У ПУСТИЊУ.

Осим споменуте већ две форме иступања из манастира ваља приказати још и ову, која се по својој сврси битно разликује од истих. Монаси који су хтели да потпуно избегну везе, које су како у верском тако и у економском¹ погледу постојале између света и манастира, изводили су ову апсолутну сепарацију повлачењем у врло тешко доступне пустиње, које су лежале изван домашаја саобраћаја.² Веома карактеристично је место у *Apophthegmata Macarii Aegyptii*, у коме стоји како су два монаха, напустивши κοινόβιον и повукавши се у крајњу пустињу, успели да пуних четрдесет година не дођу у додир уопште ни с једним људским бићем те да су тада, приликом састанка са чувеним монахом Макаријем Египћанином, ставили на њега питање πώς ἔχει ὁ κόσμος. Два појма κόσμος и ἔρμος претстављају апсолутну опречност, која је у погледу света идеја постојала између људи у свету и између монаха, који су живели ексклузивним пустињачким животом.³ Не мање карактеристичан је и конкретан случај чувеног тада монаха и потоњег архимандрита Александра Акоимета, који је, напустивши манастир архимандрита Илије и носећи еванђеља у руци, повукао се у пустињу, где је провео седам година μηδενός τῶν ἐπιγείων μερμῶν; разлог овом поступку лежи у том, што су по Александрову мишљењу у животу истога манастира лаксно вршене одредбе и заповести еванђељске и што управа манастира није хтела испунити Александров захтев гледе стриктног примењивања еванђеоских начела и заповести.⁴

¹ Египатски манастири имали су врло развијену економију и узимали су јака учешћа у измени добара. У папирусима налазимо о томе обилан материјал, који пружа врло солидну основу за састав једне монографије о економским односима египатских манастира.

² Интересантни конкретни примери овог поступка и мотивација истога наведени су у *Apophth. Mac. Aeg.* Migne PG, 34 col. 237; *vita Alexandri Akoimeti* c. 8 ed. de Stoop p. 22 sq. *vita S. Sabbae* capp. 6 et 66 ed. Cotelerius, *Ecclesiae graecae monumenta* III. pp. 226 sq. 334 sq. Догађало се да је и настојатељ манастира напуштао манастир, који је сам био основао, и да се повлачио у пустињу, али ово је била већ ређа појава; тако Данил Стилит, игуман κοινόβιον-а код места Telanissa, καταλάων ἀπαντα ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου (*Vita s. Danielis Stylitae* ed. H. Delehaye, *Les saints stylites Bruxelles—Paris 1923* p. 10.

³ *Apophth. Macarii Aegyptii*. Migne PG 34 col. 237.

⁴ *Vita Alexandri Akoimeti* c. 8 ed. de Stoop p. 22 sq: τότε ἀκατα-

§ 4. ПОДЕЉИВАЊЕ ОТПУСТА ИЗ ВЕЗЕ МАНАСТИРСКОГ БРАТСТВА.

Као што се може закључити из материјала садржаног у житијима монаха IV.—VI. столећа и државних законских одредаба¹ право подељивања отпуста из манастирске заједнице припадало је настојатељу. Ово право било је дискреционарне природе; настојатељ у вршењу истога није био ограничен сабором манастирског братства нити је ваљаност и правоћност топредметног расположења била везана за апробацију надлежног епископа. Епископ у овој епоси уопште нема још никакав правни утицај на састав манастирских заједница. Поступак у давању отпуста био је веома кратак и усмене природе; отпуст је постао правоћан и извршан са моментом доношења одлуке поводом усмене молбе од стране подручног монаха и био је обично одевен у молитвену формулу². Нормирање овог права спадало је у искључиву компетенцију појединих манастирских заједница али се оно првобитно, по свој прилици, заснивало на обичајном праву. Право подељивања отпуста имао је настојатељ првобитно без обзира на сврху иступања монаха из манастирске заједнице, али је већ концем V. столећа законодавство позноримске државе одузело од игумана вршење овог права у случају иступања из манастирске заједнице с одређеном намером и сврхом враћања у свет у стање мирјана.

Догађало се, наравно, доста често да напуштање манастира у сврху повлачења у пустињу и прелаз у други манастир, уследи и без получења формалноправног отпуста, али овај формални недостатак није алтерирао имовноправне последице које је држава била статуирала гледе прелаза у други манастир³.

σχῆμα θυμῶν ληφθεῖς, ὡς ζημιωθεῖς τὸν παρελθόντα χρόνον ἅπαντα καὶ εἰς οὐδὲν ἀναλώσας, συνταξάμενος δὲ τοῖς ἀδελφοῖς πάσιν, ἔχων τὸ ἀγιον εὐαγγέλιον, ἐξῆλθεν ἀκολουθεῖσαι τοῖς γεγραμμένοις καὶ μιμῆσασθαι τοὺς ἀγίας κατέρας ἡμῶν.

¹ Cf. примедбу 20.

² Пример за форму молбе у vita s. Sabbae c. 66 ed. Cotelerius op. cit. III p. 331 sq.; ἀπόλοσον ἡμᾶς. О подељивању отпуста у облику молитвене формуле види Cyrilli Skythopolitani vita s. Abraamii ed. Grégoire p. 223: ὁσας Ἀβραάμιος ἀκολουθεῖς μετ' ἐσχῆς τοῦ ἀββά αὐτοῦ; формула отпуста сачувана је у Cyrilli Skythopolitani vita s. Sabbae c. 6 ed. Cotelerius op. cit. III p. 226: Архимандрит Илија поводом молбе св. Саве за подељење отпуста из манастира чини расположење са речима ἀπολύω σε. σὺ δὲ μηδενὸς τῆς συνουσίας γινώσκοντος ἀπιδι ἐν εἰρήνῃ καὶ κύριος ἔστω μετὰ σοῦ.

³ Cf. non Justin. 13 c. 7 и 155 c. 42.

§ 5. ИСКЉУЧЕЊЕ ИЗ МАНАСТИРСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ.

Искључење се врши као дисциплинарно-казнена мера на темељу постојања довољних и важних разлога, било због теших спољашњих престапа против општих црквених одредаба, државних законских прописа изданих у предмету манастира и монаха или правила манастирског устава било због помањкања верског духа било пак због неподобности за вршење прописа, који регулишу живот монаха. Право искључења једнога брата из манастирске заједнице припада искључиво настојатељу дотичног манастира, који ово право врши без икаква ограничења од стране манастирског братства и надлежног епископа, пошто дисциплинарно-казнени акт искључења не подлежи потврди више црквене инстанције.¹ О деликтима који повлаче за собом искључење из манастира, о дисциплинарно - казненом поступку и о казни искључења са последицама исте по осуђе-ног монаха биће говора у другом делу овог чланка у поглављима о деликтима, казнама и поступку.

(Свршиће се).

Ф. Гранић